

ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՄԱՏՁԵԼԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Ն. ԲՈՒԲՆԻՆ

ԲԱՄԲԱԿԻ ԲԵՐՔԱՏՎՈՒԹՅԱՆ
ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ, ԲԱՄԲԱԿԻ
ԱԳՐՈՄԻՆԻՄՈՒՄ ԻՐԱԳՈՐԾԵԼՈՒ
ՀԱՄԱՐ

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ВОСТОКОВЕДЕНИЯ
Академии Наук
СССР

633.5

Բ-74

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ

ՅԵՐԵՎԱՆ—1981

633.5 05.03.2013

19.148

Р-24

24 SEP 2010

ԲԱՄՐԱԿԻ ԲԵՐՔԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ, ԲԱՄՐԱԿԻ ԱԳՐՈՄԻՆԻՍՏՈՒՄ ԻՐԱԳՈՐԾԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Բամբակի դաշտերի բերքատվությունն Անդրկովկասում անթույլատրելի կերպով ցածր մակարդակի վրա լի գտնվում: Որինակ, Ադրբեջանում գյուղական ցանքերի լուրջ քանակությամբ մեկ հեկտարից միջին հաշվով հավաքվում է 6-7 ցենտներ բամբակ (30—40 փութ), Վրաստանում՝ 5-6 ցենտներ (30—35 փութ), Հայաստանում 8-9 ցենտներ (30—55 փութ):

Սովետների և մի շարք կոլտոգների փորձը ցույց է տալիս, վոր նույն դաշտերում միևնույն արեգակի ճառագայթների տակ բամբակի բերքատվությունը կարելի լի հասցնել 30 և ավելի ցենտների (200 փթից ավելի):

Տարբեր տնտեսությունների կողմից ստացվող բամբակի բերքի մեջ գոյություն ունեցող հսկայական տարբերությունը ակնհայտ կերպով ցույց է տալիս, վոր բերքատվության ցածր մակարդակը պետք է բացատրել տնտեսությունների կողմից աշխատանքի վատ կազմակերպվածությամբ, և վոր Անդրկովկասի պայմանները լրիվ չափով հնարավորություն են տալիս մեղմում ավելի բարձր բերք ստանալ բամբակից:

Անդրկովկասում բամբակի դաշտերի ցածր բերքատվությունը բացատրվում է նրանով, վոր բամբակի համար հողը վատ է մշակվում պարարտացման ձևերը աննշան չափով են արածված, ցանքը վատ է կատարվում և բույսը թույլ կերպով է խնամվում:

60878-67

Հրատ. № 1546

Գրառեպ. № 8882 (բ). պատվեր № 1843 արժ. 8000

Պետերատի արգարան Յերևանում

Բամբակի անբերրիության համար մեղավոր են թե իրենք բամբակացանները և թե այն կաղամակերազությանները, վորոնք պարտավոր են սովորեցնել դուղացիներին բամբակի մշակության բարեփոխված ձևերը: Կանգ առնենք այն բոլոր աշխատանքների վրա, վորոնք անհրաժեշտ են բամբակի դաշտերի մշակության համար և մի կողմը թողնելով բամբակի մշակության հնացած և սխալ ձևերը, աեսենք թե ինչպե՞ս պետք է կաղամակերպել աշխատանքները, վորպեսզի հասնենք բերքատվության բարձրացմանը:

ԻՆՉՊԵՍ ՊԵՏԲ Ե ՄՇԱԿԷԼ ՇՈՂԸ ԲԱՄԲԱԿ ՑԱՆԵԼՈՒ ՇԱՄԱՐ

Հողի վարը ամենագլխավոր և հիմնական աշխատանքն է, վորը ազդում է բամբակի բերքատվության չափի վրա:

Վորպեսզի բամբակենու սերմը ծլի և աճելով բույս դառնա, նա պետք է ընկնի փուխը և թափանցելի հողի մեջ, վորովհետև նրա արմատները շնչելու համար օդի և սնվելու համար ջրի մեծ կարիք են զգում, բամբակենին չի կարող աճել պինդ, խտացած հողում:

Բացի դրանից այն հողը, վորի մեջ ընկնում է բամբակենու սերմը պետք է մաքուր լինի տմեն տեղի մոլախոտերից, վորովհետև նրանք ճնշում են բամբակենուն և սովեր զցում նրա վրա, իսկ առանց արեւակի ջերմության չեն կարող ապրել բամբակենու նորածիլ թփերը:

Ճիշտ կատարված վորի հիմնական պայմանները հետևյալն են. պատրաստել հողի փուխը՝ խորը շերտ,

վորը բաղկացած լինի հողի մաշը կոշտերից, հողը էր մեջ պետք է պարունակի բավականաչափ սննդանյութեր, մասշնի լինի օդի ներս թափանցելուն, վորպեսզի բույսի աճող արմատները կարողանան ազատ շնչառություն կատարել, դաշտը ազատ պետք է լինի բոլոր տեսակի մոլախոտերից:

ՎՄՐԻ ԽՈՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Բամբակենու համար հողը պետք է խորը վարել՝ սակայն տարբեր շրջանների համար խորությունն միևնույն չափի չի լինում և կախված է հողի վերնաշերտի հաստությունից: Յեթե վերնաշերտը հաստ է վարը պետք է կատարել մոտավորապես 18—20 սանտիմետր խորությամբ ($4\frac{1}{2}$ վերշոկ), վերնաշերտի բարակ լինելու դեպքում վարի խորությունը համապատասխան կերպով պակասում է հաճախ հասնելով միմիայն 10—12 սանտ. ($2\frac{1}{2}$ —3 վերշոկ):

Որինակի համար Ադրբեջանում Սալլանի շրջանի ավաղախտոն դաշտերում վարը կատարվում է 14—16 սանտիմետր խորությամբ, Գյոկչայի, Գյանջայի, Աղդամի, Կարյազիների շրջաններում, վորտեղ հողը կալոտ է, վարը կատարվում է ավելի խորը 16—18 սանտիմետր, իսկ Մուղանի թեթև կերպով աղոտ հողերում վարը կատարվում է 18—19 սանտիմետր: Վրաստանում, Կախեթիայի և Ղարալագի դաշտերում վարը կատարվում է նույնպես 16—18 սանտիմետր:

Իհնու համար և բամբակենու դաշտը ավելի խորը վարվում:

1) Վորովհետև բամբակենու թփի արմատները փակք հողի մեջ ավելի խորն են թափանցում (մինչև

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ПОТОКОВЕДЕНИЯ
Академии Наук
СССР

2 մետր), ապա խոր վարած դաշտը հեշտացնում և արագացնում է բույսի աճումը և հնարավորություն է տալիս նրա մատղաշ արմատների տրադ գարգացմանը:

2) Խոր վարի դեպքում հողի ավելի հաստ շերտն է յենթարկվում ողի աղդեցությանը, վորից և առաջանում է ձեռած բույսերի արմատների ու ցողունների փթումը, քայքայումը, բացի դրանից վերլուծման և յենթարկվում հողի բաղադրիչ մասերը, վորի շնորհիվ ավելանում է սննդանյութերի պաշարը:

3) Խորը վարած հողի հաստ շերտի մեջ, ամբարված ջուրը ավելի չերկար ժամանակ է մնում հողի փուխը մասնիկների մեջ, հետևապես այդպիսի դաշտը կարիք չի դա հաճախակի ջրելու:

4) Բամբակենու բազմաթիվ փնասատուները պաշտպանվելով ձմեռվա ցրտից մտնում են հողի խորքերը: Խորը կատարված աշնանավարի ժամանակ բոլոր այդ փնասատուները դուրս են շրջվում հողի չերեսը և ցրտից կոտորվում:

ՀՈՂԻ ՎԱՐԱԾ ՇԵՐՏԻ ՇՐՋԵԼԸ

Վարի ճիշտ կերպով կատարելու պայմաններից մեկը կախնում է նրանում, վոր վարի ժամանակ հողի շերտը անպայմանորեն շրջվի, այսինքն՝ հողի ցածի շերտերը դառնան դեպի դուրս, իսկ չերեսի շերտերը, ընդհակառակը՝ ընկնեն ակոսի հատակը: Հողի այդպիսի շրջելը բերքատվության համար հսկայական նշանակություն ունի հետևյալ պատճառներով՝ 1) բոլոր մոլախոտերը և նրանց սերմերը ընկնելով ակոսի հատակը վոչնչանում են և քայքայման յենթարկվելով ավելացնում հողի սննդանյութերի պաշարը: 2) Հողի ներքին շերտերը

դեպի գեղք շրջվելով յենթարկվում են ողի և արեգակի աղդեցությանը, վորի շնորհիվ հողի բաղադրիչ մասերում առաջանում են բույսի համար չափազանց ագրակար փոփոխություններ: 3) Հողի տակը գտնվող բոլոր փնասատուները դուրս շրջվելով վոչնչանում են ցրտից: 4) Հողի շերտի շրջելուց նրա խառնվելն ու սննդանյութերի հավասարաչափ բաշխումը ավելի լավ է կատարվում, վորը չափազանց մեծ նշանակություն ունի բույսի աճման և զարգացման համար:

ԻՆՉՊԻՍԻ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐՈՎ ԿԱՐԵԼԻ ՅԵ ՎԱՐԵԼ

Հողի խոր վարելը և նրա շերտերի շրջելը հնարավոր է կատարել միմիայն լավ գութանով, վորը քաշվում և տրակտորով կամ ձիու ուժով: Գութանի խովը պետք է հարմարեցված լինի ձիւշտ, վորպեսզի նա վոչ թե միայն կտրի հողի շերտը, այլ և շրջի նրան դարձնելով չերեսի կողմը դեպի ցած: Այդ տեսակետից ամենահարմարը պետք է համարել „Октябрьская революция“ գործարանի տրակտորաբարձ գութանները և „Красный Аксай“ գործարանի «ОК» և D&CH մարկայի ձիաբարձ գութանները:

Փայտից շինած արորները, վորոնցով մինչև այժմ էլ շարունակում են վարել մի շարք գյուղացիներ, լավ վար չեն կարող անել, վորովհետև նրանք բավականաչափ խորը վարել չեն կարող, հողի շերտը չեն շրջում այլ միմիայն ճանկում են հողի մակերեսը:

Հետևապես բամբակի բերքատվության բարձրացման համար ամենահիմնական և գլխավոր պայմանն է արորի ամենուրեք և իսպառ փոխարինելը տրաքտորաբարձ կամ ձիաբարձ գութաններով,

ՎԱՐԻ ԺԱՄԱՆԱԿԸ

Բամբակի բերքատուության վրա մեծ ազդեցություն ունի վարի ժամկետը: Մեր գյուղացիները ուրախությամբ բամբակ ցանելու համար դաշտը վարում են գարնանը, այն ել հաճախ ցանքից անմիջապես առաջ:

Այդպիսի վարը միանգամայն անպետք է հետևյալ պատճառներով:

1) Վարած հողը բավականաչափ ժամանակ չի ունենում սննդանյութեր կուտակելու, վորովհետև արմատախիլ արված մոլախոտերը դեռևս քաղցրաված չեն լինում և հողը բավականաչափ չի հողմահարվում:

2) Դաշտում մնում են չփշրված հողի խոշոր կոշտեր:

3) Հողի տակ թափված ֆլասատուները չեն վոջնջանում:

4) Մինչև ցանքը մոլախոտերը ժամանակ չեն ունենում կանաչելու, հետևապես վարի ժամանակ չեն ել վոջնջանում:

5) Վորովհետև վարի համար գարնանը մնում է ընդամենը մեկ և կես ամիս, հետևապես աշխատանքը կատարվում է շտապ կերպով և շատ վատ:

Վորպեսզի ավելի լավ հետևանքներ ստանալ հարկավոր է բամբակենու դաշտը բոլոր հնարավոր դեպքերում վարել աշնանը և ձմեռը:

Ծնորհիվ այն հանգամանքի, վոր Անդրկովկասի բամբակացանային շրջաններում ձմեռը սովորաբար տաք է լինում և ձյուն քիչ է գալիս, բամբակի համար հողը կարելի է վարել սեպտեմբերից մինչև դեկտեմբեր ամիսը, իսկ շատ վաղից հունիսից և փետրվարին: Բամբակացանները իրենց տրա-

ձադրության առկ ունեն 4-ից 6 ամիս ու վարը կարող են կատարել առանց շտապելու և խնամքով:

Դաշտի աշնանավարը կոչվում է ցել: Ցելի նշանակությունը բամբակի բերքատուության համար շատ մեծ է և նա գլխավորապես կայանում է հետևյալում:

1) Խոր վարած հողը ամբողջ 6 ամիս ժամանակ գտնվում է ողի, արեգակի և անձրևների ազդեցության տակ: Այդ ժամանակամիջոցում հնարավոր է լինում նրա մեջ գտնվող մոլախոտերի արմատների և ցողունների լրիվ քայքայումը, նմանապես քիմիական ձևափոխության են յենթարկվում հողի ալլ բաղադրիչ մասերը: Այդ բոլորի հետևանքով մենք կունենանք հողի սննդանյութերի բավականաչափ շատացում, մինչդեռ մի շարք անպետք և ֆլասատու աղեր բոլորովին կչեղոքանան:

2) Աշնանային արեգակի ճառագայթների ազդեցության տակ, վորը Անդրկովկասում բավականին ուժեղ կերպով է տաքացնում գետինը, մոլախոտերի սերմերը ծլում են, վորոնք հետագա մշակման ընթացքում վոջնջանում են: Այդպիսով ցանքի ժամանակ հողը բավականաչափ մաքրված կլինի մոլախոտերից:

3) Վարած հողն ողից կլանում է խոնավություն, ծծում է իր մեջ մեծ քանակությամբ ջուր աշնանային և ձմռան անձրևներից, ապա ձմռան սառնամանիքներից հողի խոշոր կոշտերը փշրվում են մանր մասերի և սառնում է հալասար, մանրահատիկ կազմութուն, վորը ամենից բարենպաստ է բամբակենու աճման համար:

4) Բոլոր ֆլասատուները, վորոնք ձմեռը թափված են յեղել հողի տակ, կամ ձվեր դրել այնտեղ, վարի ժամանակ դուրս կլցվեն և ցրտից կվոջնջանան:

Ահա թե ինչու խորհրդային իշխանութիւնը ձգտում է, վորպեսզի աշխատավարը մեզանում ավելի մեծ չափերով կատարվի:

1931 թվին աշխատավարը պետք է կատարվի 80 հազար հեկտար տարածութեան վրա:

Դժբախտաբար աշխատավարը հնարավոր չե այնպիսի դաշտերում, վորտեղ նախորդ տարում նույնպես բամբակ է յեղիլ ցանված, վորովհետեւ բամբակի չանակը տեղում է մինչև դեկտեմբեր ամիսը: Այդպիսի հողամասերում վարը պետք է կատարել հունվարին կամ փետրուարին, յեթե, իհարկե, լեղանակները նպաստավոր են: Ձմռան վարը աշխատավարի առավելութունները չունի, սակայն նա կարող է ավելի մեծ բերք ապահովել քան թե սովորական դարձան վարը, վորովհետեւ ձմեռը վարած հողը յերեք ամսվա ընթացքում կյենթարկվի ողի և արեգակի ազդեցութեանը ու հողի խոշոր կոշտերը սառնամանիքից կփշրվին: Այն դեպքում յերբ վորեւե պատճառով հնարավորութիւն չի լինի վոչ աշխատավարը, վոչ էլ ձմռվա վարը, ապա անհրաժեշտ է միջոցներ ձեռք առնել, վորպիսզի դարձանը վարը կատարել վորքան հնարավոր է վաղ, մարտի առաջին կիսին, վորովհետեւ այդ դեպքում մինչև ցանքը դեռեա մնում է $1-1\frac{1}{2}$ ամիս, վորպիսի ժամանակամիջոցում տեղի կունենա մոլախոտերի վոչնչացումը, նրա արմատների ու ցողունների փթումը և հողի բազադրիչ մասերի քայքայումը:

ՎԱՐԻ ԿԱՆՈՆՆԵՐԸ

Ընդհանուր առմամբ վարի կատարման մասին մեր վերը բերած բոլոր կանոնները ամփոփելով համառոտ կերպով կարելի չե ձևակերպել այսպես.

1) Հողը լրիվ խորութեամբ պետք է վարել աշնանը, աշնանը վարելու հնարավորութիւն չլինելու դեպքում, պետք է վարել ձմեռվա ընթացքում, իսկ յեթե այդ էլ չհաջողվի ապա անպայման պետք է վարել դարձանը, ցանքից բավականին առաջ:

2) Հողը պետք է վարել կամ տրակտորաքարշ կամ ձիաքարշ գութանով, վորի խոփը պետք է աշնան հարմարեցվի, վորպեսզի հողի շերտերը բացի կտրելուց նաև շրջի:

3) Պետք է վարել տվյալ շրջանի համար սահմանված խորութեան լրիվ չափով, նախած թե հողի վերնաշերտը ինչպիսի հաստութիւն ունի:

4) Աշնանը, ձմեռը կամ վաղ դարձանը վարած հողը փոցիւն չի հարկավոր, վորովհետեւ ավելորդ փոցիւնը հողը փոշի և դարձնում:

Հողի մշակութեան ճիշտ որինակը պետք է ցուցնա կոլխոզները: Սոցիալիստական տնտեսութեան ազդառջավոր ջոկատը իր հետեից պետք է տանի յետաքնաց անհատ տնտեսութիւններին:

ԲԱՄԲԱԿԻ ՀԱՄԱՐ ՎԱՐՄԾ ՀՈՂԱՄԱՍԻ ՄՇԱԿՈՒՄԸ ՑԱՆՔԻՑ ԱՌԱՋ

Բամբակի համար աշնանը կամ ձմեռը վարած հողը ցանելուց առաջ լինթարկվում է լրացուցիչ մշակման, վորի նպատակն է փխրացնել յերկար ժամանակ պարկած ցիւլը, վոչնչացնել հողի խոշոր կոշտերը և հողում մնացած մոլախոտերը:

Ցանքից առաջ բամբակի դաշտում կատարվող մշակման աշխատանքների ձևերը անմիջականորեն կապված են ցրելու առաջին ժամկետից:

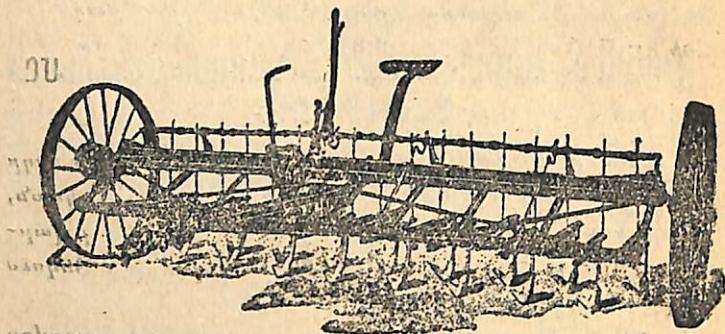

Բամբակի դաշտի տառջին ջրերը կտառաբերվում են հետևյալ ժամկետներում.

- 1) Ձմեռը (ձմռան տարթ).
- 2) Ցանքից առաջ (նախացանքային տարթ).
- 3) Ցանքից հետո.

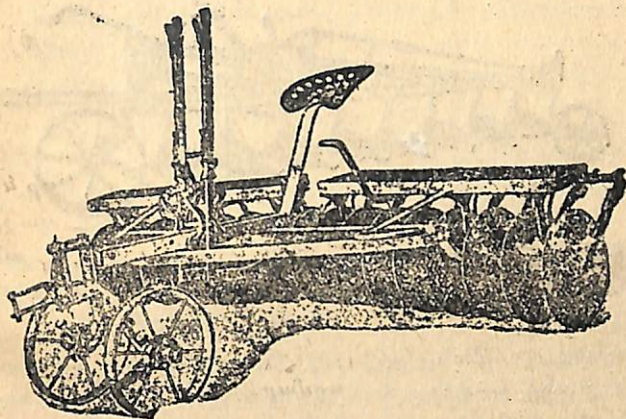
1) Յերե դաշտի ջրերը կատարվել են ձմեռը, ապա ցանքից առաջ հողը պետք է փխրացնել 6—8 սանտիմետր ($1\frac{1}{2}$ —2 վերջուկ) խորությամբ. այդ պետք է կատարել առանց հողի շերտի շրջելուն, վորովհետև շրջելու դեպքում հողի վերին շերտը արագորեն չորանում է և հողի խոնավությունը չի բավականացնի բամբակին և ծիրանի դարգացման համար:

Ձմեռը ջրերուց հետո հողի վերին շերտի փխրացնելու համար ամենից հարմար մեքենան կուլտիվատորն է, վորը իր թիակաձև դանակներով փոցխում է հողը առանց նրան շրջելու կամ փշրելու, նաև կտրտում է մոլախոտերի արմատները (տես Ն 1 նկարը) Հողի

Նկար 1. «Կուլտիվատոր № 3» սաղի վոտերով, վորոնցով փրխացնում են հողը:

փխրացումը կարելի չէ կատարել նաև սկավառակային փոցխով (տես Ն 2 նկարը):

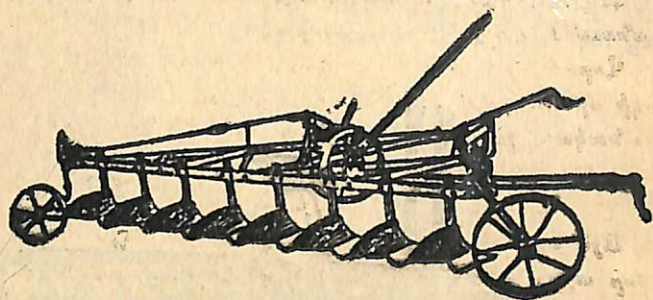
Նկար 2. Տրակտորաքարշ սկավառակային փոցխ 16 սկավառակներով:

Յերե փխրացումը կատարվում է թեթև բազմախոփ գուլթանով (скоропашка), ապա փոցխիլու ժամանակ պետք է խոփերը հանել (տես Ն 3 նկարը):

2) Յերե դաշտի ջրվելու յե նախաճան ցանելը, (այսպես կոչված նախացանքային տարթ), ապա նախ քան ջրելը. դաշտը վոշ մի աշխատանք չի պահանջում, իսկ ջրելուց հետո անհրաժեշտ է փափկացնել հողը նույն միջոցներով և նույն մեքենաներով, վորոնք մատնանը շված են ձմեռվա արաթի համար:

3) Յերե առաջին անգամ դաշտի ջրվելու յե ցանքից հետո, ապա ցանքից առաջ հողը պետք է փխրացնել կուլտիվատորի, սկավառակային փոցխի կամ բազմախոփ գուլթանով:

Նկար M. Տ. Բաղդասարի գոլթան (скоропашка) «Октябрьская революция» գործարանի Քաղվում և տրակտորով: Մեկից վարում և 122 սանտիմետր լայնությամբ:

մախտի գոլթանի միջոցով: Այդ դեպքում կարիք չկա գոլթանի խոփերը հանել, վորովհետև հողից խոնավության պակասելը վոչ մի նշանակություն չունի, քանի վոր ցանքից հետո դաշտը նորից ջրվելու յե. Յեթե ջրելուց հետո հողի լերեսը չորանա և կեղև բռնի, ապա անհրաժեշտ է այդ կեղևը փշրել փոցխով:

ԱՌԱՋԻՆ ՎՈՌՈԳՈՒՄԸ

Աղբբեջանի բամբակացանային շրջաններում բամբակի դաշտերի առաջին վորողումը կատարվում է ցանքից անմիջապես առաջ, այսինքն ապրիլի առաջին կիսից մինչև ցանքի վերջը:

Հայաստանի բամբակացան շրջաններում դաշտերը վորողում են առաջին անգամ ցանքից հետո:

Վորողման այդ ձևերից լուրաքանչյուրը ունի իրեն դրական և բացասական կողմերը:

Նախացանքային արաթի գլխավոր թերությունը կայանում է նրանում, վոր բամբակի ցանքը ուշանում է: Վորովհետև Աղբբեջանում այնքան ջուր չկա, վոր պեսզի միանգամից ջրվեն բոլոր դաշտերը ամենակարճ ժամանակամիջոցում, հետևապես վորողումը կատարվում է հերթով և դանդաղ: Վերջին դաշտի ջրվելու հերթը հաճախ ուշացվում է մինչև մայիսի վերջը:

Այդ ձևի վորողման յեղբորդ թերությունն այն է, վոր աշխատանքի հաջորդական կատարումը դժվարանում է, այսինքն հողի փխրացնելը և ցանքը, վորովհետև ջրելուց հետո դաշտերը դեռ ցեխ են լինում, մանավանդ դժվար է այդ աշխատանքները կատարել տրակտորի միջոցով: Վորպեսզի հնարավորություն լինի աշխատացնելու կուլտիվատորը և շարքացան մեքենա, ստիպված պետք է սպասել մինչև դաշտի մի քիչ չորանալը, վորի շնորհիվ դաշտից ջուրը պակասում է ի ֆուս բամբակի ցանքին:

Նախացանքային արաթի առավելությունները հետևյալն են.

1) Սերմերը ընկնում են փուխի և խոնավ հողի մեջ և կարող են արագ և ճիշտ կերպով դարգանալ:

2) Հողի վերին շերտի փխրացումը կասեցնում է հողի արագ չորանալը և դրանով սերմի համար ավելի բարենպաստ պայմաններ է ստեղծում:

Ցանքից հետո կատարվող արաթի թերությունները հետևյալն են.

1) Հողի չորանալուց լերեսի շերտը ամուր կեղև է բռնում, վորը խոչընդոտ է հանդիսանում բամբակի ցողունների անմանը և ողի հողի մեջ թափանցելուն:

2) Զրկված դաշտը նստում է և խտանում, վորը

խանդարում և բամբակի արմատների տնտեսը և ոգի մուսաքը:

Այդպիսով, մենք տեսնում ենք, վոր թե մեկ և թե մյուս առաջին վոտողման ձևերը չեն կարող բավարար համարվել, հետևապես ստիպված ենք նոր ձևեր փնտա-
րելու, վորոնք կվերացնեն բոլոր թերությունները, պահպանելով, իհարկե, նրանց բոլոր առավելություն-
ները:

Այդ նոր ձևը պետք է ապահովի բամբակի ցանքի կատարումը իր ժամանակին փութի հողում և պահպա-
նի այդ փութությունը բույսի աճման ամբողջ սկզբնա-
կան շրջանում:

Այդպիսի առավելությունները ունի միմիայն ձը-
մեռային վոտողումը (ձմեռային արաթը), վորը կա-
տարվում է դեկտեմբեր—հունվարին ցել արած դաշ-
տերում: Զրով վոտողված դաշտը ներս է ծծում. ջուրը
մինչև լրիվ հագնալը և այդ ջուրը փնտ և նրա մեջ
մինչև ցանքը: Գարնանը բավական և կուլտիվատորով
կամ սկավառակային փոցիով փխրացնել հողի լերեսի
շերտը: Ձմեռային արաթի ժամանակ հավաքված ջրի
պաշարը կբավականացնի բամբակենու ծլելու և զար-
գանալու համար, այսինքն մոտավորապես մինչև հունիս
ամիսը: Ձմեռային արաթի դեպքում բամբակի ցանքը
կարելի չէ սկսել անմիջապես յերբ կսկսի ոգի և հողի
համապատասխան ջերմությունը, մինչդեռ ցանքը կա-
րելի չէ սկսել բոլոր դաշտերում միանգամից ամենա-
կարճ ժամանակամիջոցում: Այդպիսով ձմեռային արա-
թը հեշտացնում է բամբակ ցանող դուռացիների գոր-
ծը, տալով նրան լրիվ հնարավորություն վերջացնելու
ցանքը ապրիլ ամսում: Այդ ձևի առավելությունը նաև

նշանակում է, վոր նա կատարվում է ձմեռը, յերբ գլու-
ղացիները ազատ են լինում դաշտային աշխատանք-
ներից:

Պետք է ձեռք առնել բոլոր միջոցները, վորպեսզի
ձմեռային արաթը լայն գործադրություն ստանա և ո-
ժանդակի բամբակի բերքատվության բարձրացմանը:
Կոլխոզների բամբակի դաշտերում չպետք է մնա և վոչ
մի հեկտար հողամաս, վոչ մի ցել, վորտեղ ձմեռային
արաթ չկատարվի: 1931 թվի դարնանը ձմեռային ար-
աթը պետք է կատարվի 60.000 հեկտար տարածու-
թյան վրա:

ՊԱՐԱՐՏԱՅՈՒՄԸ

Բամբակը պահանջում է մեծ քանակությամբ
սննդանյութեր: Նա ավելի պահանջկոտ է, քան թե
ցորենը, գետնախնձորը և շատ այլ բույսերը: Այդ
պատճառով բամբակը լավ է զարգանում այնպիսի հո-
ղում, վորտեղ սննդանյութերը ավելի առատ են: Վո-
րովհետև բամբակի յուրաքանչյուր բերքը հողից մեծ
քանակությամբ սննդանյութեր է կլանում, ապա յու-
րաքանչյուր նոր ցանքի ժամանակ բամբակի նախկին
դաշտում պետք է լրացնել սննդանյութերի պաշարը
պարարտացման միջոցով:

Բամբակի դաշտի համար ամենից լավը դոմադեն
է, վորը վոչ թե միայն ավելացնում է հողի սննդա-
նյութերի պաշարը այլև լավացնում է հողի կազմու-
թյունը, միացնելով հողի փոշիացած մասնիկները,
դարձնելով մասնիկներ կոշտեր:

Հետևապես, յեղած դոմադը մաքսիմալ չափով
պետք է ոգտագործել բամբակի դաշտի պարարտաց-
ման համար: Բացի դոմադից պարարտացման համար

79-82809

կարելի չե ողապարծել ամեն տեսակի անպետք թափ-
թփուկները, վորոնք յուրաքանչյուր տնտեսութեանում
շատ կան. խոհանոցների մնացորդները, մոխիրը, աղ-
բի արկղերի և շրոբներում հավաքված կեղտը, մա-
րազներից դուրս հանած հողը և այլն: Այդ բոլոր
թափթփուկները մինչև գոմաղբի դաշտ բերելը դաշ-
տում պետք ե հավաքել մեկտեղ և այդ կույտի վրա
ջուր լցնել, վորից հետո նա սկսում ե փթել: Յերբ
ամբողջ աղբը կփտի, կարելի չե տեղափոխել դաշտը:
Պարարտանյութի այդ ձևը կոչվում ե կոմպոստ: Գո-
մաղբով և կոմպոստով պարարտացումը ուժեղ կերպով
բարձրացնում ե բամբակի բերքատվությունը, սակայն
Անդրկովկասի բամբակացան շրջաններում գոմաղբը և
կոմպոստը չեն կարող բավականացնել բոլոր բոմբա-
կի դաշտերին:

Այդ պատճառով, առաջներում բամբակ ցանած
դաշտերի սննդանյութերի պաշարը լրացնելու համար
անհրաժեշտ ե պարարտացնել նրան հանքաչին նյու-
թերով, այսինքն գործարաններում արհեստական կեր-
պով պարարտացված զանազան քիմիական նյութերով:

Այդ բոլոր նյութերից Անդրկովկասի բամբակի
դաշտերի պարարտացման համար ոգտակար են ալյու-
մինի նյութեր, վորոնք իրենց մեջ մեծ քանակութեամբ
պարունակում են ազոտ և յուսածին (ֆոսֆոր):

Փորձադաշտերի սովյալներին համաձայն, վորոնք
խելար տարիների ընթացքում փորձել են պարարտա-
նյութերի տարբեր խառնուրդները աղտաի յուրաքան-
չյուր կիրառմանից, վորով պարարտացվում ե հողը
ստացվում ե բամբակի—հումքի աճում 6 կիրառման Յե-
թե սրինակի համար 1 հեկտար բամբակի ցանքը պա-
րարտացնել 60 կիրառման ազոտով, ապա բերքի աճու-

մը կատացվի 360 կիրառման (23 փութ): Ազոտային
պարարտանյութերը գործադրվում են վորպես սալ-
պետք, ծծմբաթթվային ամոնիում և ցիանամիդ-կալ-
ցիում, իսկ ֆոսֆորականը՝ սուպերֆոսֆատի ձևով:

Պարարտանյութերի խառնուրդները պարարտա-
վում են բամբակային կոմպոստների կողմից և արտո-
նյալ պայմաններով բաց թողնվում բամբակ ցանող-
ներին: Ամեն մեկ բամբակ ցանող դյուղացի և կոլ-
խոզնիկ պետք ե լավ ճիշի, վոր հողի պարարտացումը
լավ բերք կարող ե տալ միայն այն դեպքում, յեթե
թե հողի մշակութունը, թե ցանքը և թե բույսի
խնամքը կիսատարվի ճիշտ և կանոնավոր: Հակառակ
դեպքում պարարտացումը վոչ մի ոգուտ չի կարող
բերել:

Յեթե, որինակի համար, պարարտացված բամ-
բակի դաշտը իր ժամանակին չքաղհանել, այդ դեպ-
քում մուլտիտերը բարձրանալով ավելի ուժեղ կերպով
կխոնդարեն բամբակի աճմանը քան թե չպարարտա-
ցված հողում, վորովհետե պարարտացված հողում մուլ-
տիտերը նույնպես լավ են աճում:

Նմանապես յեթե հողը վատ ե վարած, ապա պա-
րարտացումը չի տալ այն ոգուտը, վորը կտար լավ
վարի դեպքում, վորովհետե բամբակի թփի արմատ-
ների դարգացման համար բարենպաստ պայմաններ
չեն լինի:

Բամբակ ցանողներից շատերը հաճախ մոռանում
են այդ կանոնները և կարծում են, թե պարարտացու-
մը բամբակի դաշտին վոչ մի ոգուտ չի բերում:

Գոմաղբը և կոմպոստը պետք ե դաշտը հանել
աշնանը աշնանավարից (ցեղից) առաջ:

Հանքային պարարտացումը պետք ե կատարել

կարելի չե ոգաազորձել ամեն տեսակի անպետք թափ-
թփուկները, վորոնք յուրաքանչյուր տնտեսութեանում
շատ կան, խոհանոցների մնացորդները, մոխիրը, աղ-
բի արկղերի և ջրհորներում հավաքված կեղտը, մա-
րազներից դուրս հանած հողը և այլն: Այդ բոլոր
թափթփուկները մինչև գոմաղբի դաշտ բերելը դաշ-
տում պետք և հավաքել մեկտեղ և այդ կույտի վրա
ջուր լցնել վորից հետո նա սկսում և փթել: Յերբ
ամբողջ աղբը կփախ, կարելի չե տեղափոխել դաշտը:
Պարարտանյութի այդ ձևը կոչվում և կոմպոստ: Գո-
մաղբով և կոմպոստով պարարտացումը ուժեղ կերպով
բարձրացնում և բամբակի բերքատուլութունը, սակայն
Անդրկովկասի բամբակացան շրջաններում գոմաղբը և
կոմպոստը չեն կարող բավականացնել բոլոր բամբա-
կի դաշտերին:

Այդ պատճառով, առաջներում բամբակ ցանած
դաշտերի սննդանյութերի պաշարը լրացնելու համար
անհրաժեշտ և պարարտացնել նրան հանքաչին նյու-
թերով, այսինքն գործարաններում արհեստական կեր-
պով պատրաստված զանազան քիմիական նյութերով:

Այդ բոլոր նյութերից Անդրկովկասի բամբակի
դաշտերի պարարտացման համար ոգտակար են տյն-
պիտի նյութեր, վորոնք իրենց մեջ մեծ քանակութեամբ
պարունակում են ազոտ և յուսածին (ֆոսֆոր):

Փորձադաշտերի սովյախների համաձայն, վորոնք
լերկար տարիների ընթացքում փորձել են պարարտա-
նյութերի տարբեր խառնուրդները ազոտի յուրաքան-
չյուր կիլոգրամից, վորով պարարտացվում և հողը
ստացվում և բամբակի—հումքի աճում 6 կիլոգրամ: Յե-
թե որինակի համար 1 հեկտար բամբակի ցանքը պա-
րարտացնել 60 կիլոգրամ ազոտով, ապա բերբի աճու-

մը կստացվի 360 կիլոգրամ (23 փութ): Ազոտային
պարարտանյութերը գործադրվում են վորպես սալ-
պետք, ծծմբաթթվային ամոնիում և ցիանամիդ-կալ-
ցիում, իսկ ֆոսֆորականը՝ սուպերֆոսֆատի ձևով:

Պարարտանյութերի խառնուրդները պատրաստ-
վում են բամբակային կոմիտեների կողմից և արտո-
նյալ պայմաններով բաց թողնվում բամբակ ցանող-
ներին: Ամեն մեկ բամբակ ցանող գյուղացի և կոլ-
խոզնիկ պետք և լավ հիշի, վար հողի պարարտացումը
լավ բերք կտրող և տալ միայն այն դեպքում, յեթե
թե հողի մշակութունը, թե ցանքը և թե բույր
խնամքը կկատարվի ճիշտ և կանոնավոր: Հակառակ
դեպքում պարարտացումը վաղ մի ոգուտ չի կարող
բերել:

Յեթե, որինակի համար, պարարտացված բամ-
բակի դաշտը իր ժամանակին չքաղհանել, այդ դեպ-
քում մուլտիտոները բարձրանալով ավելի ուժեղ կերպով
կխոնդարեն բամբակի աճմանը քան թե չպարարտաց-
ված հողում, վարովհետև պարարտացված հողում մուլ-
տոները նույնպես լավ են աճում:

Նմանապես յեթե հողը վատ և վարած, ապա պա-
րարտացումը չի տալ այն ոգուտը, վորը կտար լավ
վարի դեպքում, վորովհետև բամբակի թփի արմատ-
ների զարդացման համար բարենպաստ պայմաններ
չեն լինի:

Բամբակ ցանողներից շատերը հաճախ մոռանում
են այդ կանոնները և կարծում են, թե պարարտացու-
մը բամբակի դաշտին վաղ մի ոգուտ չի բերում:

Գոմաղբը և կոմպոստը պետք և դաշտը հանել
աշնանը աշնանավարից (ցեղից) առաջ:

Հանքային պարարտացումը պետք և կատարել

կարելի չե ողբադործել ամեն տեսակի անպետք թափ-
թփուկները, վորոնք յուրաքանչյուր տնտեսութեանում
շատ կան. խոհանոցների մնացորդները, մոխիրը, աղ-
բի արկղերի և ջրհորներում հավաքված կեղտը, մա-
րաքներից դուրս հանած հողը և այլն: Այդ բոլոր
թափթփուկները մինչև գոմաղբի դաշտ բերելը դաշ-
տում պետք է հավաքել մեկտեղ և այդ կույտի վրա
ջուր լցնել: Վորից հետո նա սկսում է փթել: Յերբ
ամբողջ աղբը կփտի, կարելի չե տեղափոխել դաշտը:
Պարարտանյութի այդ ձևը կոչվում է կոմպոստ: Գո-
մաղբով և կոմպոստով պարարտացումը ուժեղ կերպով
բարձրացնում է բամբակի բերքատուլութունը, սակայն
Անդրկովկասի բամբակացան շրջաններում գոմաղբը և
կոմպոստը չեն կարող բավականացնել բոլոր բամբա-
կի դաշտերին:

Այդ պատճառով, առաջներում բամբակ ցանած
դաշտերի սննդանյութերի պաշարը լրացնելու համար
անհրաժեշտ է պարարտացնել նրան հանքային նյու-
թերով, այսինքն գործարաններում արհեստական կեր-
պով պարարտոված զանազան քիմիական նյութերով:

Այդ բոլոր նյութերից Անդրկովկասի բամբակի
դաշտերի պարարտացման համար ոգտակար են ալյու-
մինի նյութեր, վորոնք իրենց մեջ մեծ քանակութեամբ
պարունակում են ազոտ և յուսածին (ֆոսֆոր):

Փորձադաշտերի տվյալների համաձայն, վորոնք
լեռկար տարիների ընթացքում փորձել են պարարտա-
նյութերի տարրեր խառնուրդները աղտաի յուրաքան-
չյուր կիլոգրամից, վորով պարարտացվում է հողը
ստացվում է բամբակի—հումքի անձը 6 կիլոգրամ: Յե-
թե որինակի համար 1 հեկտար բամբակի ցանքը պա-
րարտացնել 60 կիլոգրամ ազոտով, ապա բերքի անու-

մը կատացվի 360 կիլոգրամ (28 դուլ): Ազոտային
պարարտանյութերը գործադրվում են վորպես սալ-
պետր, ծծմբաթթվային ամոնիում և ցիանամիդ-կալ-
ցիում, իսկ ֆոսֆորականը՝ սուպերֆոսֆատի ձևով:

Պարարտանյութերի խառնուրդները պարարտա-
վում են բամբակային կոմիսների կողմից և արտո-
նյալ պայմաններով բաց թողնվում բամբակ ցանող-
ներին: Ամեն մեկ բամբակ ցանող գյուղացի և կու-
խոնդիկ պետք է լավ հիշի, վոր հողի պարարտացումը
լավ բերք կարող է տալ միայն այն դեպքում, յեթե
թե հողի մշակութունը, թե ցանքը և թե բույսի
խնամքը կիսատարվի ճիշտ և կանոնավոր: Հսկողապ
դեպքում պարարտացումը վաղ մի ոգուտ չի կարող
բերել:

Յեթե, որինակի համար, պարարտացված բամ-
բակի դաշտը իր ժամանակին չքաղհանել, այդ դեպ-
քում մուխտուտերը բարձրանալով ավելի ուժեղ կերպով
կխոնդարեն բամբակի ամձանը քան թե չպարարտաց-
ված հողում, վորովհետև պարարտացված հողում մուխ-
տուտերը նույնպես լավ են աճում:

Նմանապես յեթե հողը վատ է վարած, ապա պա-
րարտացումը չի տալ այն ոգուտը, վորը կտար լավ
վարի դեպքում, վորովհետև բամբակի թփի արմատ-
ների դարգացման համար բարենպաստ պայմաններ
չեն լինի:

Բամբակ ցանողներից շատերը հաճախ մոռանում
են այդ կանոնները և կարծում են, թե պարարտացու-
մը բամբակի դաշտին վաղ մի ոգուտ չի բերում:

Գոմաղբը և կոմպոստը պետք է դաշտը հանել
աշնանը աշնանավարից (ցելից) առաջ:

Հանքային պարարտացումը պետք է կատարել

կարելի չե ոգաագործել ամեն տեսակի անպետք թափ-
թփուկները, վորոնք լուրաքանչյուր անտեսութիւնում
շատ կան. խոհանոցների մնացորդները, մոխիրը, աղ-
ւի արկղերի և ջրհորներում հաճաքված կեղտը, մա-
րազներից դուրս հանած հողը և այլն: Այդ բոլոր
թափթփուկները մինչև գոմաղբի դաշտ բերելը դաշ-
տում պետք է հալածել մեկտեղ և այդ կույտի վրա
ջուր լցնել, վորից հետո նա սկսում է փթել: Յերբ
ամբողջ աղբը կփտի, կարելի չե տեղափոխել դաշտը:
Պարարտանյութի այդ ձևը կոչվում է կոմպոստ: Գո-
մաղբով և կոմպոստով պարարտացումը ուժեղ կերպով
բարձրացնում է բամբակի բերքատուլութիւնը, սակայն
Անդրկովկասի բամբակացան շրջաններում գոմաղբը և
կոմպոստը չեն կարող բավականացնել բոլոր բամբա-
կի դաշտերին:

Այդ պատճառով, առաջներում բամբակ ցանած
դաշտերի սննդանյութերի պաշարը լրացնելու համար
անհրաժեշտ է պարարտացնել նրան հանքային նյու-
թերով, այսինքն գործարարներում արհեստական կեր-
պով պատրաստված զանազան քիմիական նյութերով:

Այդ բոլոր նյութերից Անդրկովկասի բամբակի
դաշտերի պարարտացման համար ոգտակար են տյն-
պիսի նյութեր, վորոնք իրենց մեջ մեծ քանակութիւնով
պարունակում են ազոտ և լուսածին (ֆոսֆոր):

Փորձադաշտերի սովյալների համաձայն, վորոնք
լերկար տարիների ընթացքում փորձել են պարարտա-
նյութերի տարբեր խառնուրդները ազոտի լուրաքան-
չյուր կիրառմանց, վորով պարարտացվում է հողը
ստացվում է բամբակի—հումքի սնուն 6 կիլոգրամ: Յե-
թի որինակի համար 1 հեկտար բամբակի ցանքը պա-
րարտացնել 60 կիլոգրամ ազոտով, ապա բերրի աճու-

մը կատացվի 360 կիլոգրամ (23 փութ): Ազոտային
պարարտանյութերը գործադրվում են վորպես սալ-
պետք, ծծմբաթթվային ամոնիում և ցիանամիդ-կալ-
ցիում, իսկ ֆոսֆորականը՝ սուպերֆոսֆատի ձևով:

Պարարտանյութերի խառնուրդները պատրաստ-
վում են բամբակային կոմիտեների կողմից և արտո-
նյալ պայմաններով բաց թողնվում բամբակ ցանող-
ներին: Ամեն մեկ բամբակ ցանող գյուղացի և կոլ-
խոգնիկ պետք է լավ հիշի, վոր հողի պարարտացումը
լավ բերք կարող է տալ միայն այն դեպքում, յեթե
թե հողի մշակութիւնը, թե ցանքը և թե բույսի
խնամքը կիսատարվի ճիշտ և կանոնավոր: Հակառակ
դեպքում պարարտացումը վոչ մի ոգուտ չի կարող
բերել:

Յեթե, որինակի համար, պարարտացված բամ-
բակի դաշտը իր ժամանակին չքաղհանել, այդ դեպ-
քում մուխիտները բարձրանալով ամէկ ուժեղ կերպով
կիտնդորեն բամբակի աճմանը քան թե չպարարտաց-
ված հողում, վորովհետեւ պարարտացված հողում մուխ-
իտները նուշնպես լավ են աճում:

Նմանապէս յեթե հողը վատ է վարած, ապա պա-
րարտացումը չի տալ այն ոգուտը, վորը կտար լավ
վարի դեպքում, վորովհետեւ բամբակի թփի արմատ-
ների դարդացման համար բարենպաստ պայմաններ
չեն լինի:

Բամբակ ցանողներից շատերը հաճախ մոռանում
են այդ կանոնները և կարծում են, թե պարարտացու-
մը բամբակի դաշտին վոչ մի ոգուտ չի բերում:

Գոմաղբը և կոմպոստը պետք է դաշտը հանել
աշնանը աշնանավարից (ցելից) առաջ:

Հանքային պարարտացումը սլ'տքե կատարել

կարելի չե ոգաագործել ամեն տեսակի անպետք թափ-
թիուկները, վորոնք լուրաքանչյուր տնտեսութեանում
շատ կան. խոհանոցների մնացորդները, մոխիրը, աղ-
բի արկղերի և ջրհորներում հավաքված կեղտը, մա-
րազներինց դուրս հանած հողը և այլն: Այդ բոլոր
թափթիուկները մինչև գոմաղբի դաշտ բերելը դաշ-
տում պետք է հավաքել մեկտեղ և այդ կույտի վրա
ջուր լցնել, վորից հետո նա սկսում է փթել: Յերբ
ամբողջ աղբը կփտի, կարելի չե տեղափոխել դաշտը:
Պարարտանյութի այդ ձևը կոչվում է կոմպոստ: Դո-
մաղբով և կոմպոստով պարարտացումը ուժեղ կերպով
բարձրացնում է բամբակի բերքատուությունը, սակայն
Անդրկովկասի բամբակացան շրջաններում գոմաղբը և
կոմպոստը չեն կարող բավականացնել բոլոր բամբա-
կի դաշտերին:

Այդ պատճառով, առաջներում բամբակ ցանած
դաշտերի սննդանյութերի պաշարը լրացնելու համար
անհրաժեշտ է պարարտացնել նրան հանքային նյու-
թերով, այսինքն գործարաններում արհեստական կեր-
պով պատրաստված դանազան քիմիական նյութերով:

Այդ բոլոր նյութերից Անդրկովկասի բամբակի
դաշտերի պարարտացման համար ոգտակար են տյն-
պիտի նյութեր, վորոնք իրենց մեջ մեծ քանակությամբ
պարունակում են ազոտ և լուսածին (ֆոսֆոր):

Փորձադաշտերի սովյալների համաձայն, վորոնք
լերկար տարիների բնթացքում փորձել են պարարտա-
նյութերի տարբեր խառնուրդները աղտաի լուրաքան-
չյուր կիլոգրամից, փորով պարարտացվում է հողը
ստացվում է բամբակի—հուժքի ամում 6 կիլոգրամ: Յե-
թե որինակի համար 1 հեկտար բամբակի ցանքը պա-
րարտացնել 60 կիլոգրամ ազոտով, ապա բերրի աճու-

մը կատացվի 360 կիլոգրամ (23 փութ): Ազոտային
պարարտանյութերը գործադրվում են վորպես սալ-
պետ, ծծմբաթթվային ամոնիում և ցիանամիդ-կալ-
ցիում, իսկ ֆոսֆորականը՝ սուպերֆոսֆատի ձևով:

Պարարտանյութերի խառնուրդները պատրաստ-
վում են բամբակային կոմիտեների կողմից և արտո-
նյալ պայմաններով բաց թողնվում բամբակ ցանող-
ներին: Ամեն մեկ բամբակ ցանող գյուղացի և կույ-
խոգնիկ պետք է լավ ճիշի, վոր հողի պարարտացումը
լավ բերք կարող է տալ միայն այն դեպքում, յիթե
թե հողի մշակութունը, թե ցանքը և թե բույսի
խնամքը կիսատարվի ճիշտ և կանոնավոր: Հակառակ
դեպքում պարարտացումը վաճ մի ոգուտ չի կարող
բերել:

Յեթե, որինակի համար, պարարտացված բամ-
բակի դաշտը իր ժամանակին չքաղհանել, այդ դեպ-
քում մոլախոտերը բարձրանալով ավելի ուժեղ կերպով
կիտնդարեն բամբակի աճմանը քան թե չպարարտաց-
ված հողում, վորովհետև պարարտացված հողում մոլա-
խոտերը նույնպես լավ են աճում:

Նմանապես յիթե հողը վատ է վարած, ապա պա-
րարտացումը չի տալ այն ոգուտը, վորը կտար լավ
վարի դեպքում, վորովհետև բամբակի թփի արմատ-
ների դարդացման համար բարենպաստ պայմաններ
չեն լինի:

Բամբակ ցանողներից շատերը հաճախ մոռանում
են այդ կանոնները և կարծում են, թե պարարտացու-
մը բամբակի դաշտին վաճ մի ոգուտ չի բերում:

Դոմաղբը և կոմպոստը պետք է դաշտը հանել
աշնանը աշնանավարից (ցեղից) առաջ:

Հանքային պարարտացումը պետք է կատարել

ցանքից առաջ, ուսկայն նախադանքային աջաթից հետո, վերոյիւնեալ ջրելու ժամանակ հանքային աղերը կլուծվեն ջրի մեջ և կտնցան հողի խորքը, վորտեղ բույսի արմատները չեն հասնում:

Դոմադրի պարարտացումը բերքատուութեան վրա ազդում է 3-4 տարվա ընթացքում, իսկ հանքային պարարտացումը առաջին և հետևյալ տարիներում:

Կասկած չկա, վոր բամբակի բերքատուութեան բարձրացման համար գործադրվող բոլոր միջոցներից, պարարտացման կիրառումը ամենից կարևորն է: Պարարտացման ճիշտ կատարելու, հողի լավ մշակելու և ցանքին հետևելու դեպքում բամբակի բերքատուութունը միմիայն պարարտացումից կարող է բարձրանալ ավելի քան յերկու անգամ:

Բացի դոմադրի և հանքային պարարտացումից ոգտակար է նաև կանաչով պարարտացնելը:

Իրա համար, այն հողամասերում, վորոնք հատկացրած են բամբակի համար և վորոնք արդեն ազատված են աշնանացան բույսերից, ցանում են լյուցերն կամ մաշ: Աշնանը լերը ցանված խոտաբույսը հանում է վորոշ բարձրութեան՝ հողը վարում են: Արմատախիլ արված արմատները և ցողունները փռում են և հողին տալիս բավականաչափ սննդանյութեր: Կանաչով հնարավոր է միայն այն դեպքերում, յեթե բամբակը ցանվում է աչպիսի բույսերից հետո, վորոնք քաղվում են ամառը ոգտատու ամսից վոչ ուշ:

Վերջապես անհրաժեշտ է մատնանշել պարարտացման նաև մի ձևի վրա, այն է լյուցերնա կամ եսպարցեա ցանելու միջոցով: Այդ բույսերը հաճախութուն ունեն վոչ միայն չպահասացնել հողից ա-

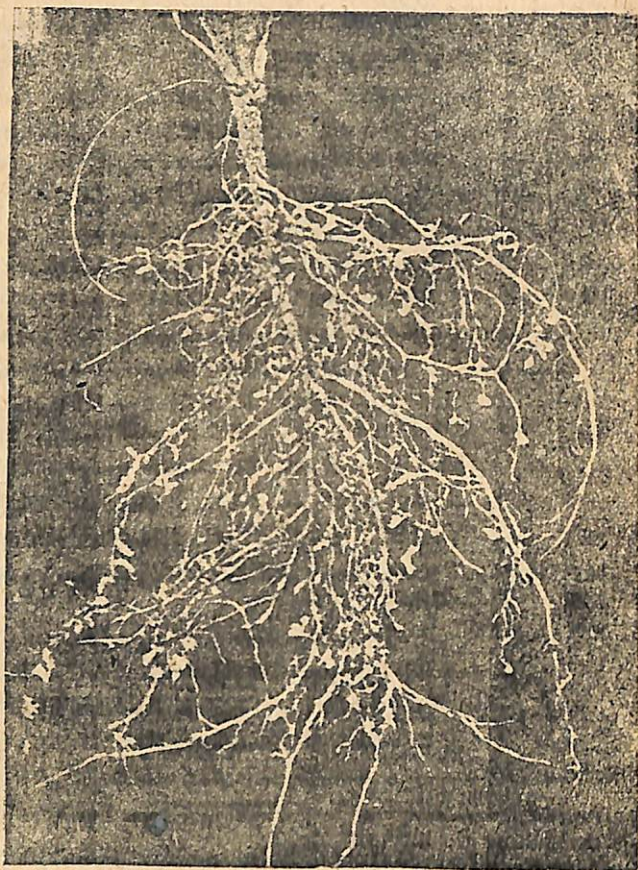
ղտի սլաշորը, այլ ընդհանրապես նրանք ափսոսանքով են այդ պաշարը: Այդ բացատրվում է նրանով, վոր լյուցերնայի և եսպարցեաի արմատների վրա ազդում են մանր, հոտաբակ աչքով անտեսանելի ելակներ, վորոնք բակտերիաներ են կոչվում. նրանք ընդունակութուն ունեն ողից ազատ կլանելու (վորտեղ ազոտը մեծ քանակութեամբ է լինում) և հավաքելու, այդ արմատների վրա գոյացած մանր պաշարների մեջ (տես նկար № 4): Նեթե դաշտում յերեք տարի անընդհատ ցանվի լյուցերնա կամ եսպարցե, նա ազոտի մեծ պաշար կհավաքի: Մի ժամանակ այդ բույսերի արմատների փտումից լերեք տարվա ընթացքում հնավաքվի մեծ քանակութեամբ ամենաարժեքավոր մի նյութ, վորը կոչվում է հումուս, հումուսը բույսի համար իր մեջ պարունակում է մեծ քանակութեամբ ռնուսը, և բացի դրանից՝ հողի փոխացած մասնիկները միացնելով իրար տալիս է նրան անհրաժեշտ կադմութունը (ստրուկտուրան):

Աչպիսի բազմամյա բույսերի ցանելը, ինչպիսին են լյուցերնան և եսպարցեաը հսկայական ծախսակութուն ունի բամբակի բերքատուութեան համար, հետևվապես ամեն անգամ, վորտեղ հնարավորութուն կա ոգտագործելու ջրերը այդ խոտաբույսերի համար, յեթե, իհարկե, նա բավարարում է բամբակի դաշտերին՝ անպայման պետք է ցանել նրանց:

Վորպեսզի ավելի ճիշտ կերպով դնահատած լինենք այդ բազմամյա բույսերի ցանքի աված արդյունքները, պետք է ավելացնենք նաև այն, վոր նրանք հնարավորութուն են տալիս կենդանաբուծութեան զարգացմանը և դրանով ավելացնում նմանապես դոմադրի պաշարը:

ИНСТИТУТ
ПОСТОВОДЕДЕНИЯ
Академии Наук
СССР

Նկ. 4 Լոբաբուխի արմատը (եռաբուխ), վորի վրա յերևում են ուռուցիկ մասերը (հանգույցներ), վորտեղ ապրում են ողից ազոա հալածող բակտերիաները:

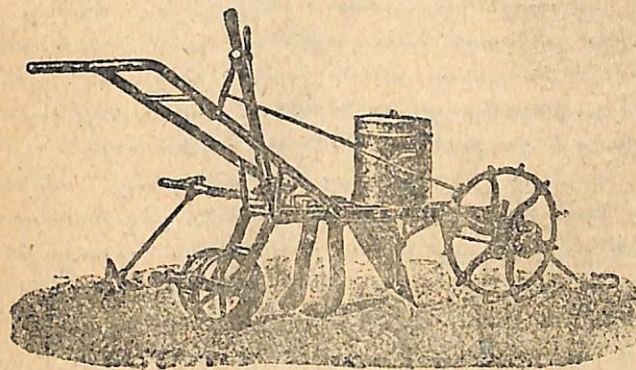
Պարարտացումը և վերը թված խոտաբույսերի ցանելը առաջին հերթին պետք է կատարվի կոլխոզ-

ների կողմից, վորոնք գյուղատնտեսական ձեռնարկումների ալդ կարևորագույն մասում պետք է դրավան առաջավոր դիրքերը:

ԲԱՄԲԱԿԻ ՑԱՆԺԸ

Բամբակը կարելի է ցանել շաղաքան և շարքերով: Առաջին դեպքում սերմը ցրվում են դաշտում ձեռքով, իսկ հետո տափանում:

Շարքային ցանքը կատարվում է առանձին տեսակի միաշարք, չերկշարք և յեռաշարք շարքացան մեքենաներով (տես նկարներ № 5 և № 6): Շարքերը գտնվում են մեկը մյուսից 70—90 սանտիմետր հեռավորության վրա:

Նկար № 5. Միաշարք բամբակացան մեքենա «Պեկորդ» մարկայի:

Ցանքի վերահիշյալ ձևերից պետք է զերադասել շարքայինին հետևյալ նկատառումներով:

1) Շարքացան մեքենաներով ցանած սերմերը

դրվում են հողի մեջ մեքենայով միկնուլն խորութեամբ և համահավասար կերպով ծածկվում հողով: Իսկ շաղապանի դեպքում օերմերը ընկնում են տարբեր խորութեան մեջ և ծլում են տարբեր ժամանակ, վերից ցանքը խայտաբղետ աեսք է ընդունում:

2) Բույսի հետագա զարգացման ընթացքում դուրանում է մոլախոտերի հետ պայքարելը, վերովհետև շաղախի միջև հնարավորություն է լինում ոգտագործել քաղհոտնեւս համար ձիաքարշ - արակտորաքարշ մեքենաներ: Շաղապանի դեպքում քախհանելը ավելի դժվար է, վերովհետև այդ կարելի չէ կատարել միայն ձեռքով:

3) Շարքով դասավորված թփերը բավականաչափ ընդարձակ տարածություններ ունեն իրենց արմատները զարգացնելու համար և մեկը մյուսի համար չի փակում արեգակի ճառագայթները, վրոնք շատ անհրաժեշտ են բույսի աճման համար: Շաղապանի դեպքում չափազանց դժվար է թփերի կանոնավոր դասավորումը և դա խանդարում է նորմալ աճմանը:

4) Հողը ջրելուց հետո նրա մակերեսը սովորաբար ծածկվում է հաստ կեղեվով, վորը դժվարությամբ է անցկացնում ողը բույսի արմատների շնչառության համար: Շարքացանի ժամանակ այդ կեղեղը արագ և հեշտ կերպով կարելի չէ փշրել ձիաքարշ կամ արակտորաքարշ կուլտիվատորով: Շաղապանի ժամանակ այդ ախատանքը կարելի չէ կատարել միմիայն ձեռքով և դրա համար ամեն անգամ մեկ հեկտար տարածության համար գործադրվում է 15—30 մարդու աշխատանք:

Այդպիսով շարքացանը ամենակարևոր միջոցներից մեկն է բամբակի բերքատվության բարձրացման

համար, և պետք է ձգտել նրան, վորպեսզի մոտակատարիների ընթացքում ամենուրեք անցնեն շարքային ցանքի: 1931 թվին բամբակի շարքային ցանքը պետք կատարվի ամբողջ 233,000 հեկտար տարածության վրա:

Վոչ պակաս խոշոր նշանակություն ունի բամբակի բերքատվության բարձրացման համար նաև ցանֆի ժամանակը:

Յեթն բամբակի ցանքը շատ վաղ կատարվի - յերբ հողի ջերմաստիճանը դեռևս չի հասել անհրաժեշտ բարձրության, այդ դեպքում սերմի ծլելը կատարվում է թույլ և վոչ համահավասար չափով, սերմի մեծ մասը փչանում են վլասատուների կողմից կամ փթում, ցողունները միատեսակ չեն լինում և բույսը ընդհանրապես թույլ է լինում:

Բացի դրանից վաղաժամ ցանքի դեպքում ցողունները կարող են յենթարկվել ցրտահարության և փչանան:

Ուշացված ցանքի ժամանակ բամբակի հասունանալը ուշանում է, կնդուղներից շատերը չեն հասունանում և չեն բացվում:

Այդպիսի ուշացված ցանքերը սովորաբար լենթարկվում են աշնանային ցրտերին՝ վորոնք մեծապես ազդում են բամբակի վորակի և քանակի վրա:

Հետևապես, վորտեսպի լավ արդյունքներ ստացվեն, անհրաժեշտ է ճիշտ կերպով ընտրել ցանքի ժամանակը:

Փորձերը ցույց են տվել, վոր բամբակի սերմերի ծլումը տեղի չէ ունենում այն ժամանակ, յերբ հողի ջերմաստիճանը հասնում է 14 աստիճանի ըստ Յելսինսկի ջերմաչափի, իսկ ամենաբարենպաստ ջերմաստի-

ճանը բամբակի համար համարվում է 25 աստիճանը:

Յեկնելով այդ հանգամանքից Անդրկովկասի բամբակացան շրջաններում բամբակի ցանքի համար ամենից բարենպաստ շրջանը պետք է համարել ապրիլի 20-ից մինչև մայիսի 10-ը: Մակալն տարբեր շրջանների համար այդ ժամկետից հնարավոր են շեղումներ այս կամ այն կողմը:

Վորպեսզի արագացնել բամբակի սերմերի ծլելը և փազանց ոգտավետ եցանելուց առաջ սերմերը թրջել, դրա համար սերմերով լիքը պարկը 2 օրով դրվում է ջրի մեջ: Թրջված սերմերը պետք է միմիայն ուռճանան, սակայն վոչ մի դեպքում թուլլ չպիտի տալ նրանց ծլելու, վորովհետև ցանելու ժամանակ քնքուշ ծիլերը կարող են կոտրվել:

ԲՈՒՅՍԻ ԽՆԱՄՔԸ

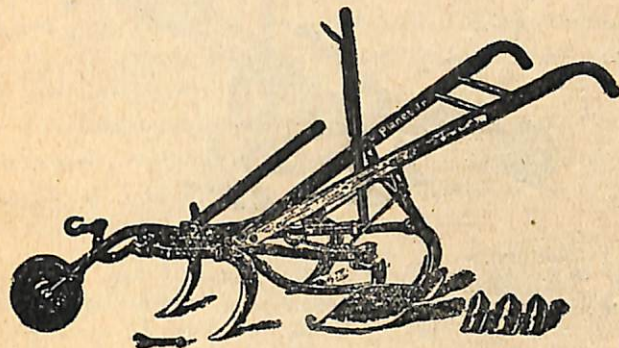
Յերբ կերևան բամբակենու ծիլերը, անհրաժեշտ է շարունակ հետեել նրանց և իր ժամանակին ձեռք առնել անհրաժեշտ միջոցները նրա հետագա զարգացումը հեշտացնելու համար:

Առաջին ասխատանքը, վորը պետք է կատարել բամբակենու ծիլերի չերևալուց հետո, դա հողի փխրացումն է և ապա ծիլերի նոսրացումը. այսինքն բոլոր ավելորդ ծիլերի պոկրտելը, վորոնք խանգարում են և անտեղի պակասեցնում հողի սննդանյութերը:

Յուրաքանչյուր բնում պետք է թողնել միայն ամենաուժեղ բույսերից 2-3 հատ և այնպես անել, վոր բների հեռավորությունը մեկը մյուսից լինի մոտավորապես 35—40 սանտիմետր:

Յեկնող ասխատանքը դա մուլախոտերի վոչնչացնելն է և շարքերի միջև հողի փխրացումը: Այդ աշխատանքը պետք է ջրելուց հետո կատարել, յերբ հողի վերին շերտը սկսում է չորանալ:

Մուլախոտերը խեղդում են և շուք են գցում բամբակենու վրա, հետևապես նրանց վոչնչացնելու անհրաժեշտությունը միանգամայն պարզ է:

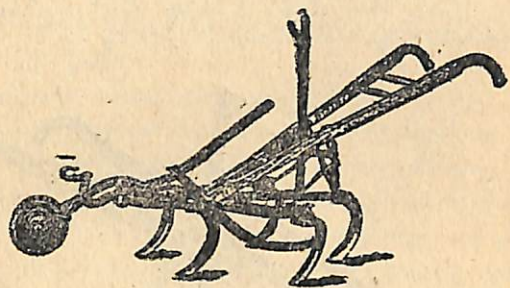

ՆՊՂԻ ՁԵ Թ. «Պլանետ» սխտեմի ձիաքարշ հինգթիականի կուլափառոր, իր պահեստի մասերով և լծակներով, վորոնցով կարելի է փոփոխել բաղհանվող տարածություն լայնությունը և խորությունը:

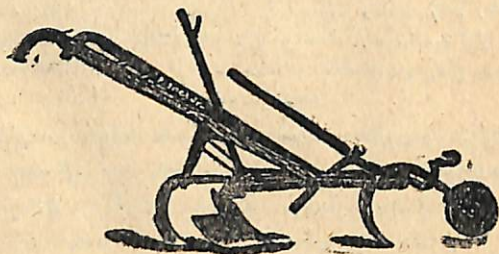
Միջարքային տարածության փխրացումը նույնպես կարևոր նշանակություն ունի բույսի զարգացման համար, վորովհետև հողի մակերևույթի փխրացնելու շնորհիվ ողի մուտքը հողի մեջ հեշտանում է, վորն և անհրաժեշտ է բամբակենու արմատների համար: Բացի դրանից հողի վերին շերտի փխրացումը ջրելուց հետո խոչնդոտ է հանդիսանում ջրի արագ գոլորշիացմանը և կարող է խոշոր չափով կրճատել հաճախակի ջրելու պահանջը:

Շարքերի միջև բաւած մուխոտների վաշնչացումը և հողի փխրացումը կարելի լին կատարել ձիաքարշ կամ տրակտորաքարշ հատուկ կուլտիվատորների միջոցով (տես նկարներ № 6, 7 և 8):

Նկար № 7. Կուլտիվատոր «Պլանետ» սխեմայի վրը պատրաստված և բամբակի դաշտի միջարքային տարածությունները վարելու համար:

Նկար № 8. Կուլտիվատոր «Պլանետ» սխեմայի, վրը պատրաստված և ջրհուռ ժամանակ ակոսներ անցկացնելու համար:

Ձեռքի աշխատանքի գործադրումը պահանջում է միմիայն շարքերի, այսինքն թիերի միջև չեղած տա-

րածութիւնը քաղհանելու ժամանակ, վորովհետև այդ աշխատանքը մեքենան կատարել չի կարող:

Միջարքային տարածութեան քաղհանելը և փրկաքցնելը ամառվա ընթացքում պետք է կատարել չերեք-չորս անգամ: Յեթե դաշտը աշնանը վարած և չեղել լավ, և մուխոտների մի մասը նախքան ցանքը վաշնչացված են, ապա բավական կլինի դաշտը քաղհանել և փխրացնել միմիայն չերեք անգամ: Յեթե աշնանը դաշտ չի հերկված, ապա կարիք կլինի քաղհանել մինչև իսկ հինգ անգամ:

Բամբակի շարքային ցանքը և միջարքային տարածութեան քաղհանելը մինչև իսկ ձիաքարշ կուլտիվատորով չափազանց հեշտացնում և կծանացնում է այդ աշխատանքները:

Ձիաքարշ կուլտիվատորը, վորին աշխատեցնելու համար հորկավոր են մեկ հասակավոր բանվոր, մեկ անչափահաս չերեխա և մեկ ձի, իր կատարած աշխատանքով կարող է փոխարինել հողուլազներով զինված 10 բանվորի:

Ամառվա ընթացքում չերեք անգամ քաղհանելու դեպքում մեկ կուլտիվատորը լուրաքանչյուր հեկտարի համար կտա 25 բանվորական ուժի խնայողութիւն:

Բամբակի բերքատվութեան բարձրացրաման համար ձեռնարկած բոլոր միջոցների թվում քաղհանելը և միջարքային տարածութեան փխրացնելը խոշոր նշանակութիւն ունի, և վստահ կերպով կարելի լին ասել, վոր Անդրկովկասում բամբակի դաշտերի ցածր բերքատվութիւնը մեծապէս կախված է բամբակի դաշտի վատ խնամուելուց և շարքերի մեջ չեղած տարածութիւնը իր ժամանակից չքաղհանելուց և չփխրացնելուց:

ՔԱՍԲԱԿԻ ԴԱՇՏԻ ՎՈՌՈԳՈՒՄԸ

Քամբակի գաշտի կանոնավոր և իբր ժամանակին կատարված վոռոգումից կախված և նրա բերքատուր-վածքից, Հետեապես այդ աշխատանքների կատա-մանը պետք է վերաբերվել ուշադրութեամբ և հմտորեն:

Յերկրորդ վոռոգումը (անաջին վոռոգման մասին արդեն խոսել ենք վերը) բամբակի ու ծխելիի լեռ-վալուց հետո: Դաշտն յերկրորդ անգամ ջրելու համար չպետք և չուտպել, այլ ընդհակառակը, պետք և աշխա-տել վորջան հնարավոր և հետաձգել այդ, վորպեսզի հնարավորութիւն տրվի յերիտասարդ բույսին ջրի համար փնտրումներ կատարելու շնորհիվ ավելի ուժեղ կերպով զարգացնի իր արմատները: Սակայն չպետք և միանգամայն անուշադրութեան մատնել ջրելու ժամա-նակը. վորից բույսը կարող և թուլանալ: Յերկրորդ անգամ ջրելու ամենահարմար ժամանակը ընտրվում և հետևյալ յերկու հատկանիշներով՝ ա) բույսի տերե-ները թուլանում և կախ են ընկնում, նրա կանաչ գույնը մգանում և, բ) հողից պոկած բամբակենու արմատը կոպտեցիկ է լինում:

Յերկրորդ վոռոգման ժամանակ կարիք չկա չա-փազանց շատ ջրելու, վորովհետև բույսը դեռ փոքր և և նրա գործողրած ջրի քանակը աննշան և, Վոր-պեսզի ջուրը ավելի յերկար ժամանակ մնա հողի մեջ անհրաժեշտ և ջրելուց հետո միջարքային տարածու-թիւնները փխրացնել ձիաքարը կամ տրակտորաքարը կուտիվատորով:

Հողի մակերևութի 6—8 ստնտիմետր խորու-թեամբ փխրացնելը չի թաղնում վար ջուրը արագ գո-

լորշիանա և զբաժնով յերկարացնում և ժամանակը մինչև հաջորդ վոռոգումը:

Սովորաբար յերկրորդ վոռոգումից 25 որ հետո կատարվում և յերրորդ վոռոգումը, վորին հաջորդում և միջարքային տարածութեան յերկրորդ փխրացումը:

Դաշտի յերրորդ վոռոգումից և միջարքային տա-րածութիւնների կուտիվատորի միջոցով յերկրորդ անգամ կատարված փխրացումից հետո սկսվում և բամբակենու ծաղկումը, վորի ընթացքում բամբակե-նին ավելի մեծ չափով և զգում ջրի պահանջը:

Դրա համար, յերկրորդ վոռոգումից հետո, բամ-բակենու ծաղկելու շրջանում դաշտը նորից պետք և ջրվի մեկ կամ յերկու անգամ և մեկ անգամ լես փըխ-րացվի: Յեթե դաշտը այնպես խիտ և կանաչել, վոր հնարավորութիւն չկա աշխատացնել ձիաքարը կու-տիվատորը, առանց վնասելու բամբակենու թփերին, ապա այդ աշխատանքները պետք և ձեռքով կատա-րել:

Յուրաքանչյուր լավ բամբակացան անշեղ կեր-պով պետք և ղեկավարվի հետեյալ հիմնական կանո-նոներով, ամեն անգամ դաշտը ջրելուց հետո միջար-քային տարածութիւնները անպայման պետք և փըխ-րացնել կուտիվատորով կամ ձեռքով, վորովհետև այդ չկատարելու դեպքում հողի յերեսին գոյանում և կոշտ կեղև, վորը խանգարում և ողի ներս թափանցելուն, և հողը սկսում և արագորեն չորանալ:

Յերբ ծաղիկը թափվում և սկսվում և կնգուղնե-րի հասունանալը, այլև ջրելու կարիք չկա, ընդհա-կառակը, ավելորդ ջրելը այդ շրջանում ուշացնում և կնգուղների հասունանալը և իջեցնում արագ բամ-

լակի վորակը: Մի շարք շրջաններում ստիպված են լինում վերը բերած ցուցմունքներից շեղվել, որինակ վստողուն անհրաժեշտ է լինում կատարել վեց-յոթ անգամ փոքր ընդմիջումներով: Այդ տեղի և ունենում այնպիսի շրջաններում, վորտեղ հողը և նրա լանթաշերտը ուժեղ թափանցելիություն ունեն, զրա հետեւանքով ջուրը արագութեամբ ներս է ծծվում հողի խորքը: Սակայն և այդ շրջաններում հողի խոր վերելու և միջաբերան տարածությունների կանոնավոր կերպով փխրացնելու դեպքում կարելի չէ տնտեսել ջրի գործածումը և պակասացնել վստողման չափը:

ԲԱՄԲԱԿԻ ԲԵՐՔԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆԸ ԲԱՐՁՐԱՅՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՁԵՌՔ ԱՌՆՎԵԼԻՔ ԲՈԼՈՐ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ԱՄ- ՓՈՓՈԽՄԱՆ

Սույն գրքուկի նախորդ գլուխներում մենք առանձին կերպով կանգ առանք այն միջոցների վրա, վորոնք անհրաժեշտ են բամբակի բերքատվությունը բարձրացնելու համար:

Այդ միջոցների լրիվ ցուցակը հետևյալն է.

- 1) Սոր կերպով կատարված աշխատավար (ցել):
- 2) Ձմեռային արաթ:
- 3) Յանքից առաջ դաշտի փխրացումը կուլտիվատորով կամ սկավառակային փոցխով՝ առանց հողի շերտի շրջելուն
- 4) Դաշտի պարարտացումը գոմաղբով, կոմպոստով և հանքային աղերով: Կանաչով պարարտացումը: Բազմամյա լոբաբույսերի ցանելը:
- 5) Շարքացանը: Յանքի վերջացնելը մինչև սեպտեմբերի 10-ը

6) Յանքի վստողումը:

7) Դաշտի ժամանակին նորարացումը, բոլոր տեսակի ցանքի (ինչպես շարքացան նույնպես և շաղաքան) քաղհանելը և հողի մակերեսի փխրացնելը ամառվա յուրաքանչյուր վստողումից հետո:

Այս մատնանշած միջոցների իրագործումը բոլորակալ բերքատվությունը շատ անգամ ավելի կբարձրացնի գոյություն ունեցող բերքատվության համեմատ: Միջոցների, ձեռնարկումների այս ծրագիրը կարելի է համարել լրիվ (մաքսիմալ ծրագիր):

ԱԳՐՈՄԻՆԻՄՈՒՄ

Սակայն մենք հնարավորություն չունենք 1931 թվի դարնանը այդ բոլոր միջոցները մատչելի դարձնել բոլոր բամբակացանների համար:

Որինակ առնանալարք (ցելը) հնարավոր չէ կատարել այն հողերում, վորտեղ նախորդ տարում նույնպես բամբակ է ցանած լինել և դարնան նրանք նույնպես հատկացված են բամբակ ցանելու համար: Բոլոր բամբակի դաշտեր պարարտացված համար մենք դեռևս անհրաժեշտ քանակությամբ պարարտանյութեր չունենք: Ձմեռային արաթը հնարավոր է միայն այն հողամասերում, վորտեղ աշխատավար (ցել) է արված:

Այդ պատճառով այդպիսի ձեռնարկումները, ինչպես որինակ՝ աշխատավարը, ձմեռային արաթը, պարարտացումը, 1931 թվում հնարավոր է իրագործել մինչև բամբակացանի համար նախատեսված ամբողջ 250 հազար հեկտար տարածություն վրա, այլ միմիայն հետևյալ չափերով:

1) Առնամաղար (ցոր) նախատեսված է 80,000 հեկտար տարածության վրա, վերից Ադրբեջանում 63,000 հեկտար, Հայաստանում 10,000 հեկտար և Վրաստանում 5,000 հեկտար:

2) Զմեռային առաքր նախատեսված է 61,000 հեկտար, վորից Ադրբեջանում 60,000 հեկտար, Հայաստանում 1,000 հեկտար, և Վրաստանում 500 հեկտար:

3) Պարաբացումը նախատեսված է 50,000 հեկտար, վորից Ադրբեջանում 40,000 հեկտար, Հայաստանում 7,000 հեկտար և Վրաստանում 3,000 հեկտար:

Մաքսիմալ ծրագրում նախատեսված մնացած բոլոր ձեռնարկումները 1931 թվի ընթացքում անպայմանորեն պետք է իրագործվեն բոլոր բաժնեկցաների կողմից: Այդ ձեռնարկումները կազմում են այսպես կոչված ագրոմիսիոններ:

Այդպիսով 1931 թվի ընթացքում յուրաքանչյուր բաժնեկցան իր տնտեսության մեջ պետք է մտցնի հետևյալ բարեփոխությունները:

1) Վաղ զարնանը (մարտի սկզբին) բաժնեկցի համար դաշտը պետք է վարի գութանով ամբողջ խորությամբ:

2) Ցանքից առաջ պետք է կատարի հողի փերի-բացում 8 սանտիմետր խորությամբ (2 վերշոկ):

3) Դաշտը ցանի շարժացան:

4) Ցանքը վերջացնի մայիսի 10-ից վոչ ուշ:

5) Ցանքը իր ժամանակին նստրացնի:

6) Մոլախոտերը քաղհանել և փերացնել միջլար-քալին տարածությունները:

7) Դաշտը ջրել վորոշված ժամանակներին և ջրերը առաջ սահմանված նորմաներով:

8) Շուրաքանչյուր վաղգումից հետո դաշտի մեկերևույթը փերացնել:

Ագրոմիսիոնի մեջ մտնող բոլոր միջոցների աղբյուրի կատարման դեպքում մենք կարող ենք վրատա լինել, վոր Անդրկովկասում բաժնեկցի բերքառու-վորությունը բավականին չափով կբարձրանա: Հետևապես բաժնեկցանների դիտակից մասի, առաջին հերթին կոլխոզների, գյուղի տմբողջ ակտիվի և համապատասխան կազմակերպությունների ամբողջ ուժը պետք է ուղղված լինի նրան, վորպեսզի 1931 թվի զարնանը ագրոմիսիոնում իրագործվի լրիվ չափով ամբողջ 250 հազար հեկտար տարածության վրա:

ԻՆՋՊԵՍ ՈԳՆԵԼ ԲԱՄԲԱԿԱՍԱՆՆԵՐԻՆ ԻՐԵՆՑ ԱՌԱ-
ԶԱԴՐԱԾ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ ԻՐԱԳՈՐԾԵԼՈՒ, ՎՈՐՆ ԱՆԸ-
ՐԱԺԵՇՏ Ե ԲԵՐԲԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԴՆԱԿԱՑՈՑՆԵՍԱԿԱՆ ՄԵԲԵՆԱՆԵՐ ԵՎ ԲԱԳԱՎ ՈՒԾԸ

Վորպեսզի լավացնենք հողի մշակումը ցանքը և բույսի խնամքը անհրաժեշտ է ունենալ լավ գութան-ներ, սկավառակային փոցիներ, կուլտիվատորներ, բաժնեկցան մեքենաներ, հողը փերացնող մեքենաներ և այլն: Փայտե արորով և փայտե փոցիով շատ բան չի կարելի ունել:

Վորպեսզի այդ բոլոր մեքենաները աշխատեն անհրաժեշտ է քաշող ուժ, այսինքն կամ բանող անասուն կամ տրակտոր:

Հնգամյակի առաջին լերկու տարիների ընթացքում գյուղատնտեսական մեքենաների տրտադրանքը Խորհրդային Միության մեջ հասել է այնպիսի խոշոր

չափերի, վոր բամբակացան շրջանները կողմից դուրս
դառնալու հարևոր մեքենաների մեջ զգալիոր
պահանջը լրիվ չափով կբավարարվի:

Սորհրդային իշխանությունը ձեռք է առել բոլոր
միջոցները, վորպեսզի ապահովի մեքենաներով վոչ թե
միայն ագրոմինիստների այլ և ագրոմաքսիստների զգալի
մասի իրազորումը:

Բացի դրանից պետությունն ինքը կադա-
կերպում է կայաններ իրենց սրահատորներով և կատա-
րելագործված մեքենաներով, վորոնք բամբակացան-
ների հետ կնքած պայմանագրերի համաձայն կատա-
րում են դաշտային աշխատանքների զգալի մասը:

Ամբողջ խնդիրը նրանումն է թե ինչպես ոգտա-
գործել այդ մեքենաները բամբակի դաշտերում:

Մանր, անհատ տնտեսություններում մինչև իսկ
գութանը չի ոգտագործվում լրիվ չափով, նմանապես
այնպիսի մեքենաները, ինչպիսին են սկավառակային
փոցխերը, բամբակացան մեքենան, կուլտիվատորը,
քաղհանող մեքենան և այլն ոգտագործվում են միմիայն
¹/₁₀-ի չափով:

Կատարենք հասարակ հաշվառք: Բամբակի միջակ
ցանքը կարելի չէ համարել 1-2 հեկտարը մեկ տնտե-
սության համար: «OK» մարկի լավ գութանը աշնան
կամ զարնան ընթացքում կարող է վարել 15 հեկտար,
հետևապես փոքր տնտեսության մեջ հնարավոր է սգ-
տագործել գութանը իր բեռնավորման միայն ¹/₁₀-ի
չափով: Սկավառակային փոցխը, թեկուզ ամենափոքրը,
վորը դարձան ընթացքում կարող է մշակել 20 հեկտա-
րից ավել տարածություն անհատ տնտեսության մեջ
կոդագործվի միմիայն իրեն ¹/₁₀—¹/₃₀-ի մասով: Մեկ-

տարածի բամբակացան մեքենան կարող է ցանել ավելի
քան 20 հեկտար, սակայն անհատ բամբակացանը նրան
պետք է սգտագործի միմիայն, 1-2 հեկտար ցանելու
համար:

Բացի դրանից բոլոր այդ մեքենաները բավա-
նին թանկարժեք են: Նրանց լրիվ կոմպլեկտը արժե
մոտավորապես 250 ռուբլի: Մանր անհատ բամբակա-
ցանը, վորը ցանում է ընդամենը 1-2 հեկտար ան-
կարող է կատարել այդ ծախսը:

Իրությունը ավելի վատ է քաջող ուժի նկատ-
մամբ. գութանի համար անհրաժեշտ է ունենալ չերեք
գութեք յեղ կամ յերեք ձի: Բայց միթե փոքր ու ան-
հատ տնտեսությունը կարող է ունենալ այդ քանակու-
թյամբ անասուններ: Այս բոլորը մեկ բերում է միայն
մի չեղրակացություն: Բամբակացանային շրջաններում
կատարելագործված մեքենաների տարածման համար
գոյություն ունի միայն մեկ միջոց՝ միացնել բոլոր
անհատական չքավոր և միջակ տնտեսություններին
կոլլեկտիվում:

Պետություն կողմից կառուցվող մեքենատրակտո-
րային կայանների համար նույնպես դժվար է ոգնություն
հասնել անհատ տնտեսություններին, վորովհետև տրակ-
տորի աշխատանքները չի կարելի ճիշտ կերպով դա-
սավորել տարբեր տեղերով ցրված դաշտի մասնակտոր-
ների վրա:

Պարզ է, վոր գյուղացիական անհատ տնտեսու-
թյունների կողմից բամբակի ցանքի բարելավման հա-
մար նախատեսված ամբողջ ծրագրի իրագործումը
չափազանց դժվար կլինի, մինչև վոր նրանք չմիանան
կոլլեկտիվում, կամ թե չեն ընկերություններ կազմա-

կերպին միատեսական միջոցներով գյուղատնտեսական մեքենաներ գնելու և ոգտագործելու համար:

Ագրոմինիմումը կատարելու համար անհրաժեշտ մեքենաները (գութաններ, փոցիներ, բամբակացան մեքենաներ, կուլտիվատորներ և այլն) գյուղացիները կարող են գնել կազմելով խմբակներ 5—10 հոգուց բաղկացած:

Ջրավորակա և բատրակային տնտեսությունները, վորոնց համար այդ միջոցն ել ուժերից վեր ե մեքենաները կստանան ոգտագործելու համար (պրոկատով) գյուղական ընկերության մեքենայական բազայից:

Մեքենատրակտորային կայանները նույնպես կարող են մշակել անհատ տնտեսությունների հողամասերը, սակայն միայն այն դեպքում լերբ այդ տնտեսությունները կմիացնեն իրենց ցրված հողամասերը մեկ ընդհանուր դաշտում:

ՍԵՐՄԻ ՅԵՎ ՊԱՐԱՐՏԱՆՅՈՒԹԵՐԻ ՄԱՏԱԿԱՐԱՐՈՒՄԸ

Բոլոր բամբակացանները պետությունից ստանում են անհրաժեշտ քանակությամբ ստուգված և գտված սերմեր, այնպես վոր այդ բանում բոլոր բամբակացանները լրիվ չափով ապահովված են:

Պարտաճանրեքը պետության կողմից բաց են թողնվում ծրագրով նախատեսված պարարտացման լինթակա 50.000 հեկտար թարածության համար արտոնյալ պայմաններով, այսինքն խնդրարժեքից ավելի քան ցածր գներով, ծախսելով յուրաքանչյուր հեկտարի վրա 38 ռուբլի:

3.500 հեկտար ցանքների համար պարարտացման թեր բաց զիտի թողնվեն ձրիաբար:

ՎՈՌՈԳՈՒՄԸ

Վորպեսզի բամբակի ցանքերը ապահոված լինեն ջրով, պետությունը հսկայական միջոցներ ե ծախսում վորոգման նոր սիստեմներ կառուցելու համար, ջրմուղների կառուցման ջրհորների (քյահրիզների) նորոգման և այլն:

Սակայն գլխավոր խնդիրը, վորը պետք ե լուծեն իրենք բամբակացանները, դա նրանց տրամադրած ջրի ձիշտ և կանոնավոր ոգտագործումն ե և վորոգման առումների նորոգումն ու մաքրումն: Պետք ե վերջ տալ ջրի հափշտակման ձևերին, բամբակի դաշտին պետք ե ջուր տալ այնքան, վորքան անհրաժեշտ ե և վոր թե անտեղի ծախսել ջուրը վորոգելով դաշտերը չափից դուրս շատ, ջուրը պետք ե ոգտագործել նաե գիշերը, վորպեսզի ջուրը անոգուտ չհոսի: Յուրաքանչյուր գյուղում պետք ե կազմակերպվի ջրոգտագործման ընկերություններ (մեխորատիվ ընկերություններ) և ջրի ոգտագործման ու բախշման դեկավարությունը պետք ե հանձնարարել գյուղի համապատասխան ընկերությանը:

Ջրի կանոնավոր ոգտագործումն և բամբակի դաշտերի ջրով ապահովելը բամբակի բերքատվության բարձրացման հիմնական պայմաններից մեկն ե, հետեվապես անհրաժեշտ ե ջրջանների և գյուղերի ամբողջ ուժերը լարել այդ ամենալուրջ կամպանիայի իրագործման համար:

ՅԵԶՐԱԿԱՑՈՒՔՑՈՒՆ

Վորպեսզի, հաջողութեամբ իրագործենք բամբակի բերքատուութեան բոլոր միջոցները, վորպեսզի կատարած լինենք ազրոմինիմումը և ձեռնարկումներ յամբողջ ծրագիրը, գլխավոր ուշադրութեանը պետք և կենտրոնացնենք անհատ գյուղացիական չքավորական և միջակային տնտեսութեաններ ի կոլխոզներում միացնելու վրա:

Միայն կոլխոզներում մենք կարող ենք ունենալ այն բոլոր պայմանները, վորոնք լրիվ չափով կապահովեն բամբակագործութեան բարելավման ամբողջ ծրագիրը:

Հետևապես բամբակի բերքատուութեան բարձրացման և ազրոմինիմումի իրագործման համար մզվող պայքարը պետք և ընթանա հետևյալ լոգունդի տակ.

Բամբակացան ճնշեսութիւնների կոլեկտիւացումը բամբակի բերեացւոյրան բարձրացման համար մզվող պայքարի հաղթութեան գրավականն է:

ՀԱՅԵՍՏԱՆԻ ԿՈՄՍՅՈՒՆԱՐԻ ՄԱՐԿԱ

ԳԻՆԸ 7 ԿՊՊ.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0280602